

Tala klarspråk om arbetslösheten

Svenska Dagbladet den 14 oktober 2013

Den svenska arbetslösheten är ungefär 8 procent, men genomsnittet döljer stor variation mellan olika grupper. Bland friska, vuxna, välutbildade och välförankrade i samhället är problemet marginellt. Bland utlandsfödda, ungdomar och många med hälsoproblem är det mycket större.

Dessa skillnader signalerar tydligt att arbetsmarknaden inte fungerar som den ska. Trots detta rullar diskussionen om arbetslösheten på i invanda hjulspår: penningpolitik och finanspolitik. Vissa vill stimulera ekonomin med ännu lägre räntor. Andra vill med finanspolitik stimulera efterfrågan. Det gäller att få hjulen att börja snurra, brukar det heta. Den slitna liknelsen är det minsta problemet.

Finans- och penningpolitik är emellertid numera mycket ineffektiva åtgärder mot arbetslösheten. Visst är det en tilltalande tanke att om Riksbanken bara kunde få ner räntorna ännu mer, skulle arbetslösheten ge med sig. Men inte ens de fränaste kritikerna av Riksbankens räntor menar att detta skulle sänka arbetslösheten mer än marginellt.

När det gäller efterfrågestimulanser är det förvisso riktigt att arbetslöshet delvis beror på minskad efterfrågan, men inte i Sverige, utan i andra länder! Våra handelspartners är skuldyngda och efterfrågar inte svensk export som de gjorde förr. Det råar vi inte på med svensk finanspolitik.

Sverige har haft låga räntor och stigande reallöner under lång tid. De senaste åren har alla arbetande dessutom fått stora skattesänkningar. Hjulen snurrar. Efterfrågan finns. Varför kommer då inte jobben?

Ett svar är att vi alla – i form av stat, kommun, fack och arbetsgivare – har bestämt att vissa jobb som efterfrågas inte ska få skapas. Vi har gjort arbetskraft dyrare på helger och kvällar. Det gör att många verksamheter har stängt trots att efterfrågan är hög. Runt om i Sverige körs tåg utan att det säljs vare sig mackor, kaffe eller tidningar. I parker, på stränder och i städer råder en slående avsaknad av ambulerande försäljare. På många håll delas posten inte längre ut i lägenhetens brevlåda. Bilar tvättas av maskiner, inte av människor. Svenska snabbmatställen tycks konstant underbemannede. Listan kan göras lång.

Varför har vi gjort det så svårt för dessa typer av jobb att uppstå? Den som verkligen vill göra något åt arbetslösheten börjar lämpligen med att ställa sig just den frågan.

Andreas Bergh

docent och välfärdsvetare vid Institutet för Näringslivsforskning och Ekonomihögskolan i Lund.